

Старова О. О.,
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри мовної підготовки
Національного університету цивільного захисту України
E-mail: olena_starova@nuczu.edu.ua

ПРОФЕСІЙНИЙ ЖАРГОНПОЖЕЖНИКІВ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: СЕМАНТИКА, СПОСОБИ ТВОРЕННЯ Й ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ

У статті розглянуто професійний жаргон пожежників у сучасній англійській мові. Представлено семантичну класифікацію жаргонізмів, окреслено особливості їх словотвору та запропоновано способи перекладу тих лексичних і фразеологічних одиниць, які не зафіксовані в сучасних англо-українських словниках.

Ключові слова: абревіація, англійська мова, еквівалентність, мовна картина світу, переклад, професійний жаргон пожежників, семантика.

Важливим складником фахового спілкування працівників будь-якої сфери є спеціальні слова та словосполучення, що образно й емоційно-експресивно відбивають основні реалії їхньої праці й утворюють особливий прошарок словника кожної мови – професійний жаргон. Не винятком є й пожежники, обставини фахової діяльності яких вимагають заміни складної термінології на короткі образні й влучні назви, котрі дозволяють зробити спілкування максимально лаконічним, однозначним і зрозумілим. Адже від того, наскільки успішною буде комунікація між фахівцями цієї галузі, дуже часто залежить успіх складних операцій, а отже, життя людей і збереження матеріальних ресурсів. Окрім того, як слушно відзначає Л. Ставицька, жаргон є особливим субкодом, який «об'єднує (...) відокремлює від інших і є розпізнавальним знаком: ми – свої, ми належимо до одного середовища» [1]. Відповідно, всі пожежники здебільшого ще під час навчання опановують професійний жаргон, який має глибоке коріння в кожній мові, зокрема в англійській.

Сказане вище визначає **актуальність** нашого дослідження, оскільки дуже важливою передумовою формування іншомовної компетенції сучасного працівника сфери пожежної безпеки, на нашу думку, є опанування англійською мовою професійного жаргону. Це дозволить глибше розуміти багато оригінальних фахових англійських матеріалів, а також за нагоди краще порозумітися з іноземними колегами. Адже наразі «багато працівників – професіоналів у конкретній галузі – усе більше й більше прагнуть долучатися до роботи в західних /іноземних компаніях» [2, с. 392]. При цьому сьогодні, попри наявність досліджень професійних жаргонів як в українській, так і в англійській мові (М. Адамс, О. Глазова, О. Горбач, Дж. Колман, Л. Масенко, Е. Маттіелло, Т. Нікітіна, Е. Партрідж, О. Пономарів, Л. Ставицька, В. Чеховський, Ю. Шевельов та ін.), жаргон пожежників не належить до кола зацікавлень науковців.

Відповідно **метою** запропонованої статті є розгляд професійного жаргону пожежників у сучасній англійській мові в ракурсі семантики, словотвору та особливостей перекладу.

Об'єкт дослідження – наявні в матеріалах спеціалізованих форумів та сайтів лексеми, які представляють професійний жаргон сфери пожежної безпеки.

Предмет дослідження – семантична диференціація, способи творення й особливості перекладу англійських професійних жаргонізмів пожежників.

У сучасному англійському світі фах пожежника є надзвичайно престижним. Відповідно, активно розвивається технічне забезпечення, відбувається комплектування пожежних частин новими вогнегасними матеріалами, інструментами, транспортними засобами тощо. Також існує специфічна ієрархія працівників пожежних підрозділів. Усе це знаходить відображення у процесі творення професійного жаргону, забезпечуючи його семантичне розмаїття. На підставі аналізу лексичного матеріалу, дібраного на спеціалізованих англійських сайтах і форумах, присвячених пожежній

безпеці [3–6], ми дійшли висновку, що у професійному жаргоні пожежників можна виокремити кілька провідних лексико-семантичних груп.

1. **«Працівники сфери пожежної безпеки»** (*blackhat* – дослівно «чорний капелюх», перенос. «новоприбулий» – пожежник, який пройшов випробний термін; *ducker* – «пірнальник» – пожежник, який завжди має якісь проблеми із протигазом або маскою під час операції; *hosejockey* – «рукавний жокей» – водій пожежної автоцистерни; *hotshots* – «гарячі голови» – пожежна бригада, яка першою прибуває на місце пожежі; *Jake* – Джейк, поширене у США чоловіче ім'я, омонімічне до прикметника *jake*, котрий можна перекласти як «свій, нормальний», – пожежник (при цьому жартівлива назва пожежника, який працює з багром, – *Jakewitharake* – «Джейк із кочергою»); *roughneck* – «хуліган», «крутий хлопець», «міцний горішок» – пожежник; *sub* – «недо-, нижній» – пожежник-новачок; *wailers* – «крикуни, плакальники» – водії пожежних автомобілів та карет швидкої допомоги, які вмикають сирени навіть уночі, коли на дорогах немає трафіку, тощо).

2. **«Транспортні засоби пожежної служби»** (*buggy* – «каталка, тачка» – службовий автомобіль начальника пожежної команди; *company* – «команда, екіпаж» – бойовий розрахунок, колонна пожежних автомобілів; *icecreamtruck* – «фургончик із морозивом» – аварійно-рятувальний автомобіль; *tanker* – «цистерна» – автоцистерна великої ємності та ін.).

3. **«Знаряддя пожежогасіння і пошуково-рятувальних робіт»** (*aerials* – «повітряний» – скорочення від *aerial appliances* – автомеханічна драбина, призначена для висотних рятувальних робіт або пожежогасіння; *box* – «коробка» – система пожежного сповіщення; *bunkers* – «захист» – скорочення від *bunker clothes* – захисний одяг пожежника; *fireplug* – «пробка», «заглушка» – пожежний гідрант (походить із часів, коли водопроводи мали на виході заглушені отвори); *jaws* – «щелпи» – гідравлічні аварійно-рятувальні інструменти; *pack* – «пакет» – кисневий дихальний апарат; *pipe* – «труба» – пожежний ствол).

4. **«Реалії пожежі»** (*bringmealine* – «установить лінію» – жаргонізм, використовуваний, щоб підключити до гідранта й залучити до гасіння пожежі нову автоцистерну; *firebust* – «заграва» – кілька вогнищ пожежі, які утворюються в результаті частих ударів блискавки під час грози; *fireground* – «вогняна ділянка» – місце пожежі; *job* – «робота, завдання» – активна пожежа; *top-up* – «витирання», «зачищення» – ліквідація залишкових вогнищ пожежі; *save the basement* – «врятувати підвал» – цілковите знищення будівлі під час пожежі; *takeup* – «зніматися, збиратися» – відкликати підлеглих із місця пожежі й повертатися в пожежну частину).

5. **«Постраждалі й загиблі під час пожежі»** (*callabus* – «викличте автобус» – сигнал про те, що потрібен судмедексперт; *crispycritter* – «хрумтик» – рештки людей, які були знайдені на місці пожежі; *DRT* (*deadrightthere*) – «тут покійник» – сигнал, використовуваний для повідомлення про виявлення трупів на місці пожежі; *ETOHonboard* – «алкоголь /спирт на борту» – постраждалий перебуває в нетверезому стані; *extremelystable* – «надзвичайно стабільний» – мертвий; *signal 12* – «сигнал 12» – умовне позначення того, що на місці події хтось загинув до прибуття карети швидкої допомоги; *signal 13* – «сигнал 13» – умовне позначення того, що на місці події є люди, які потребують допомоги психологів.

Із семантичної точки зору цікавим є те, що у проаналізованому матеріалі ми не виявили лексем групи **«Пожежна частина й особливості побуту вогнеборців»**, яка представлена в українській та російській мовах (наприклад, *гніздо*, *хата* – диспетчерська, *морг*, *реанімація* – кімната відпочинку для караулу, *камбуз* – кухня; *мурашник* – пожежна частина загалом). Натомість більш численними і значно розмаїтішими, ніж в українській мовній картині світу, є групи лексики на позначення працівників сфери пожежної безпеки, реалій процесу ліквідації пожежі, а також пристосувань та інструментів для проведення пошуково-рятувальних робіт.

Творються англійські професійні жаргонізми сфери пожежної безпеки передусім за допомогою лексико-семантичного способу та аббревіації, що цілком логічно з огляду на прагнення вогнеборців, по-перше, надати мовленню емоційно-експресивного забарвлення, а по-друге, заощадити мовні засоби для більш швидкого передавання інформації, використовуючи жаргонізми замість складних термінологічних словосполучень та професіоналізмів.

Метафоричне переосмислення семантики слів літературної мови та нарощення в них додаткових відтінків значення є надзвичайно продуктивним способом творення професійних жаргонізмів сфери пожежної безпеки, яке надає їм образності й емоційно-експресивного забарвлення. Зазвичай такі метафори виникають на основі візуальної або функціональної подібності об'єктів. Наприклад, фахівець із роботи з небезпечними речовинами названий *glowworm* («світляк») через яскравий колір захисного костюма, новачок – *pumpkinhat* («гарбузовий капелюх») через подібність пожежного шолома яскраво-помаранчевого кольору до гарбуза, ледачий пожежник – *load* («тюк, вантаж») або *skater* («ковзаняр») через те, що його або важко розворушити й підняти за тривоги, або він постійно «з'їжджає /зісковзує» з доручень і завдань.

Багато образних назв вигадують англомовні вогнеборці і для позначення спеціальних транспортних засобів. Так, гелікоптер названий *bird* («птаха») на підставі зорового сприйняття, аварійно-рятувальний автомобіль – *icecreamtruck*, адже у США він справді певною мірою схожий на фургончик із морозивом (який привертає до себе увагу гучною музикою з динаміків) тим, що, коли їде на завдання, вмикає сирени; карета швидкої допомоги асоціюється в рятувальників із *whitetaxi* («біле таксі») з огляду на колір та швидку доставку до місця призначення – шпиталю.

З-поміж жаргонних назв знарядь та інструментів вогнеборців і реалій пожежогасіння та аварійно-рятувальних робіт також можна виокремити яскраві метафори, переносне значення яких ґрунтується на візуальній або функціональній подібності: *box* («коробка») – система пожежного сповіщення, *jaws* («щелепи») – гідравлічні аварійно-рятувальні інструменти, *nob, knob* («виступ, шишка») – пожежний ствол, *plasticbucket* («пластикове відро») – пожежний шолом; *cutters* («різак») – назва великої і складної гідравлічної системи, призначеної для звільнення з-під завалів і металічних затисків; *scannerjockeys* («сканувальники, сканерні жокеї») – зіваци, які збираються навколо місця події, щоб дізнатися, що сталося; *extremelystable* («надзвичайно стабільний») – мертвий.

Відзначимо, що за метафоризації загальноживаних слів англомовні працівники сфери пожежної безпеки закладають у новостворені жаргонізми передусім гумор (щоправда, нерідко «чорний») та почасти іронію. Це можна пояснити тим, що такий підхід дозволяє вогнеборцям простіше сприймати надзвичайно складні реалії щоденної роботи.

Другим провідним способом творення професійних жаргонізмів пожежників є **аббревіація**. При цьому такі аббревіатури можуть утворюватися як від загальноживаної лексики, так і від професіоналізмів або професійних жаргонізмів працівників сфери пожежної безпеки (*AWOL* (*absentwithoutleave*) – пожежник-новачок, який не з'являється на роботі; *IC* (*incharge*) – офіцер, відповідальний за гасіння певної пожежі; *rehab* – скорочено від *rehabilitate* – «відновлювати» – транспортний засіб, використовуваний для постачання для пожежної команди харчування, різноманітного допоміжного обладнання й медичних засобів; *bunkers* – скорочення від *bunker clothes* – захисний одяг пожежника; *combi* – скорочення від *combinationtool* – «комбінований інструмент», зазвичай використовуване на позначення саперної лопатки; *DRT* (*deadrightthere*) – «тут покійник»).

Часто в результаті такого словотворення виникають аббревіатури, омонімічні до слів літературної мови, що й забезпечує їхню експресивність, метафоричність і дуже часто гумористичний ефект (*ratpack* («щурячий пакет») – аббревіатура від *rationpack* («пакет із пайком»), що, вочевидь, покликана відобразити ставлення пожежників до якості запропонованої в такому пайку їжі; *CHAOS* (*chiefhasarrivedonscene*) – аббревіатура, співзвучна із загальноживаним словом *chaos* («безлад»), а її розшифрування означає «на місце події прибув начальник /командир»; *PAR* (*personnelaccountabilityrecord*) – аббревіатура, співзвучна зі словом *par* («норма, номінал»), а розшифровується як «реєстр відповідального особового складу» й використовується для позначення особового складу, присутнього на місці пожежі).

Прикметно, що англомовні вогнеборці вживають у мовленні також багато специфічних **фразеологізмів**. Наведемо кілька прикладів: *allclear* – «усе чисто» – словосполучення, використовуване для подання сигналу, що в будівлі немає потерпілих; *fishoutofwater* – «риба поза водою» – фразеологічний вислів, який у професійному жаргоні пожежників означає евакуацію всіх

потерпілих із місця пожежі; *savethebasement* – «врятувати підвал» – цілковите знищення будівлі під час пожежі; *trybeforeyoupry* – «перевір перед тим, як ламати» – приказка, яка означає, що перед тим, як вибивати двері або розбивати вікна в охопленому вогнем приміщенні, слід перевірити, чи не відчинені вони; *callabus* – «викличте автобус» – сигнал про те, що потрібен судмедексперт; *Etohonboard* – «алкоголь /спирт на борту» – постраждалий перебуває в нетверезому стані.

Загалом окреслене розмаїття англомовних професійних жаргонізмів і специфічні способи їх творення, які фактично є інструментами мовної гри, створюють значні складнощі для перекладу цих лексем та фразеологізмів, адже часто в українській мові відсутній жаргонний аналог. Розуміємо, що випадки необхідності такого перекладу є надзвичайно рідкісними, оскільки у фахових текстах здебільшого використовують терміни і професіоналізми, однак усе ж таки ця потреба може постати, зокрема в разі спільного проведення робіт з англомовними колегами, стажування працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій за кордоном, під час перекладу англомовних фільмів та серіалів відповідної тематики, тоді як наявні англо-українські словники здебільшого не фіксують професійних жаргонізмів. З огляду на це, ми виокремили кілька способів перекладу, якими, на нашу думку, можна скористатися під час роботи з поданими лексичними одиницями.

Звичайно, найдоцільнішим методом перекладу професійних жаргонізмів, особливо утворених лексико-семантичним способом, є **добір функціональних аналогів (еквівалентів)** в українській мові. Так, наприклад, жаргонізми *crispycritteri K*, які загалом позначають трупи загиблих на пожежі, можна перекласти українськими жаргонізмами *гірняк*, *чорний*, *двохсотий*; *bunkers* передати як *бойовка*; *tanker* – жаргонізмами *каністра* або *діжка*, які також позначають автоцистерну; *sub* – українськими *нарукавник*, *шланг*, що мають ту саму семантику.

Подібних паралелей ми виявили надзвичайно мало, що, на нашу думку, спричинено відмінностями в мовних картинах світу й інтенсивності творення різних груп лексем у середовищі українських та англомовних пожежників. Відповідно, еквіваленти слід шукати не тільки в масиві українських професійних жаргонізмів, але й серед професіоналізмів або загальноновживаної лексики. У такому разі ми здебільшого втрачаємо образність, однак зберігаємо і передаємо зміст поняття, наприклад: *jumpers* – пожежники-парашутисти, *roughneck* – пожежник, *bonebox*, *whitetaxi* – карета швидкої медичної допомоги («швидка»), *can* – ковпак насоса; *greenandyellows* – захисний одяг пожежника; *jaws* – гідравлічні аварійно-рятувальні інструменти; *marriedset* – сокира та лом; *scannerjockeys* – зіваци тощо.

У деяких випадках можливий і **дослівний (буквальний) переклад**, однак у такому разі доведеться усно або у примітках до тексту подавати розгорнуте пояснення, що конкретно мали на увазі під поданими словами, інакше значним є ризик того, що слухач /читач просто не зможе адекватно сприйняти ці жаргонізми. Наведемо кілька прикладів такого перекладу: *bird* – птах; *extremelystable* – надзвичайно /занадто стабільний; *flankofthefire* – фланги пожежі; *hotshots* – гарячі голови; *top-up* – зачищення; *redline* – червона лінія; *savethebasement* – врятувати підвал; *signal 12 (13)* – сигнал 12 (13); *trybeforeyoupry* – перевір перед тим, як ламати, тощо.

Якщо англомовний професійний жаргонізм не має еквівалента у вигляді слова чи словосполучення або такий переклад не є зрозумілим, доводиться використовувати **описовий спосіб**. Однак у цьому випадку зазвичай цілком втрачається образність. Наприклад: *whitecloud* – пожежник, під час чергування або просто присутності якого в частині немає викликів; *buggy* – службовий автомобіль начальника пожежної команди; *cutters* – гідравлічна система, призначена для звільнення з-під завалів і затисків; *super P* – комбінована сокира-кирка з модифікованим наконечником, за допомогою якого легше копати й розбивати породу; *fishoutofwater* – усі потерпілі евакуйовані з місця пожежі; *ETOHonboard* – постраждалий перебуває в нетверезому стані тощо.

У процесі перекладу здатність жаргонізмів до абрєвіації ми найчастіше втрачаємо, адже скорочення перекладених одиниць, якщо вони не збігаються з уживаними в українській мові абрєвіатурами, не будуть зрозумілі мовцям (*ratpack* – *rationpack* – пакет із пайком).

Загалом можемо відзначити, що вибір способу передавання професійних жаргонізмів сфери пожежної безпеки залежить від мети, яку ставить перед собою перекладач (створити більш

інформативне й зрозуміле чи більш образне, експресивне висловлювання), від його особистих уподобань та майстерності. Однак у цілому адекватне передавання цих лексичних одиниць потребує і загальної ерудиції, і чіткого розуміння семантики.

Отже, англомовний професійний жаргон пожежників є надзвичайно цікавим та самобутнім явищем. Завдяки своїй розмаїтості й образності він дозволяє представникам цього фаху точно, лаконічно й експресивно називати основні реалії їхньої трудової діяльності під час щоденної комунікації, тож постає невід'ємним складником особливої субкультури вогнеборців і, на наше переконання, потребує подальшого більш докладного дослідження.

Список використаної літератури

1. Партач Н. Жаргон наш солов'иний: [Електронний ресурс] / Наталя Партач // Дзеркало тижня. Україна. – 2006. – № 29. — Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/CULTURE/zhargon_nash_solovyniy.html.
2. Червоненко О. М. Професіоналізми у музичному та навколomuзичному дискурсі (на матеріалі англійської мови): [Електронний ресурс] / О. М. Червоненко // Мовні і концептуальні картини світу. – 2012. – Вип. 42, ч. 2. – С. 391–397. – Режим доступу: http://philology.knu.ua/library/zagal/Movni_i_konceptualni_2012_42_2/391_397.pdf.
3. Basic Glossary of Fire Fighting and Rescue Terms :[Electronic resource] // Firefly's : FireService Information. – Accessed at : <http://www.fireserviceinfo.com/glossary.html>.
4. Fire Fighting Jargon : [Electronic resource]. – Accessed at : <http://www.bensware.com/scandfw/fireterm.htm>.
5. FireFighter Lingo [Electronic resource] // Firehouse. – Accessed at : <http://www.firehouse.com/forums/t56642/>.
6. Learn the jargon : [Electronic resource] // Fire & Rescue NSW. – Accessed at : <http://www.fire.nsw.gov.au/page.php?id=42>.

Старова Е. А. Профессиональный жаргон пожарных в современном английском языке: семантика, способы образования и особенности перевода.

Аннотация

В статье рассмотрен профессиональный жаргон пожарных в современном английском языке. Представлена семантическая классификация данных жаргонизмов, описаны особенности их словообразования и предложены способы перевода тех лексических единиц, которые не зафиксированы в современных англо-украинских словарях.

Ключевые слова: *аббревиация, английский язык, перевод, профессиональный жаргон пожарных, семантика, эквивалентность, языковая картина мира.*

Starova O. O. The firefighters' lingo in the modern English language: semantics, types of word formation and peculiarities of translation

Summary

The aim of the article is to investigate the firefighters' lingo in the modern English language from the perspective of semantics, word formation and translation peculiarities.

The object of the research is available in materials of specialized forums and websites lexical items that represent lingo of fire safety field.

The subject of the research is semantic differentiation, types of word formation and translation peculiarities of firefighters' lingo.

It was found that five basic semantic groups could be differentiated in the firefighters' lingo. They are «Workers of Fire Safety Service», «Fire Service Vehicles», «Firefighting and Search and Rescue Tools», «Realities of Fire», «Persons, Injured and Killed in the Fire».

It was discovered, that the purpose of firefighters' lingo briefly, metaphorically and emotionally reflect the professional realities determines specific types of its word formation – lexical-semantic and abbreviation.

Lexical-semantic diversity and special types of word formation cause difficulty in translation of English firefighters' lingo into Ukrainian. The author determined that the most efficient methods of its translation are the functional equivalence, descriptive and word-for-word transformation.

It was concluded that the English firefighters' lingo is an integral part of their subculture and requires further studies that should be more detailed.

Key words: *abbreviation, English language, equivalence, firefighters' lingo, linguistic world image, semantic, translation.*